

Una de les vinyetes de *Madame Leonarda*, d'Artur Heras.

Madame Leonarda torna a casa

Mediavaca edita un llibre d'Artur Heras publicat a Alemanya

MANUEL S. JARDÍ

Madame Leonarda, un llibre il·lustrat d'Artur Heras que es va publicar fa 33 anys a Frankfurt, reapareix gràcies a Mediavaca, una editorial de València petita, però sobrada de prestigi. A més de les històries gràfiques conduïdes per la protagonista, meitat monja, meitat gallina, el volum es complementa amb una confessió de l'artista de Xàtiva sota el format d'una entrevista apòcrifa a càrrec d'Arthur Kenderfer, alter ego d'Heras que, com Leonarda, va irrompre de manera efímera a *València Semanal*, la revista de la transició on la capçalera i la composició de les portades anaven a càrrec d'aquest artista influenciat per l'art pop.

Amb una maleta, Leonarda es disposa a fer el primer viatge. Espera el tren al costat de les vies. Les vies? En passar pàgina, les vies no són altra cosa que el vestit de Buster Keaton, el maquinista de la general, que rebaixa la dimensió d'una protagonista que se'l mira asseguda sobre la maleta. "No hi ha cap pretensió en Madame Leonarda", explica Artur Heras. "Es tracta d'un exercici lliure des de la perspectiva artística, una visió inspirada potser en els tebeos antics, però amb un dibuix realista, més elaborat, amb un traçat net i una concepció molt cinematogràfica". Un llibre d'autor amb històries curtes, que Heras veu com "un llibre de descobriments des de la mirada d'un xiquet davant la vida; hi ha la percepció de la primera vegada —el coneixement empíric ve després—, però la primera percepció és la que compta, la que he intentat plasmar a través de les aventures de Leonarda".

La circumstància d'aparèixer a Frankfurt pertany a les confessions de l'autor que, juntament amb altres dibuixos i vinyetes, componen la segona part del vo-

lum. A mitjan anys seixanta, Heras havia il·lustrat uns relats plens de tòpics que van arribar a la fira de Frankfurt. Signava aquells dibuixos amb el pseudònim de Quiles, "perquè era el cognom de l'àvia materna, una manera de presentar-me i amagar-me alhora". Els textos van horroritzar Elisabeth Borchers, de l'editorial Insel Verlag, però no les il·lustracions. Després de contactar amb

l'autor, Artur Heras va gaudir del treball amb editorials alemanyes. "L'ús del color, la qualitat del paper, a més del gust pel disseny i la tipografia, produïen un contrast enorme amb les edicions espanyoles d'aquell moment. A més, et feien contracte i liquidacions, i no et perdien els originals".

Vicente Ferrer Azcoiti, cofundador, amb Begoña Lobo, de Mediavaca, ja havia comptat amb Artur Heras i altres artistes per a

il·lustrar *Crímenes ejemplares*, de Max Aub. "Madame Leonarda no es va poder fer a l'Espanya del 1976", diu Ferrer. "Sí que s'hauria publicat a l'Espanya del 1927, una època molt més progressista —què dic, progressista sense més—, en què autors com ara Salvador Bartolozzi, Barradas, Tono o Ramón Gómez de la Serna treballaven en produccions infantils. No crec que aquest moment siga millor que el 1927. Aleshores moltes persones, xiquets i grans, gaudien amb Charles Chaplin i Buster Keaton, dos creadors genials i insuperables que avui són pràcticament desconeguts per les noves generacions". De Madame Leonarda gaudirà un lector heterogeni. "Com els mateixos quaderns de Leonardo da Vinci, està ple d'ocurrències i d'invencions. No és un llibre dirigit a una edat determinada. Pretén arribar a aquelles persones que, com deia Elias Canetti, tenen alhora dues edats distintes i els agrada saber-ho: Quants anys té vostè? —Vint-i-set i setanta cinc—. I vostè? —Quaranta-un i dotze—."

Després d'onze anys, el prestigi i els seguidors fidels arreu del món, Mediavaca viu una semiclandestinitat mai no buscada. "Seguim fent tres llibres l'any, com quan vam començar. Cada projecte és una aventura, hi entrem com s'entra a una selva, i a vegades ens perdem allà dins uns quants anys. Sempre començem un nou llibre perfectament afaitat; quan la barba m'arriba as treze centímetres, trobe que ja és moment d'anar acabant".

A MANERA DE TASCÓ

Set seductors

VICENT ALONSO

Hi ha títols que tenen la virtut de condensar molta informació sobre el llibre que bategen. N'hi ha també, tanmateix, que són exemples de la virtut contrària. En el de Castellet, *Seductors, il·lustrats i visionaris. Sis personatges en temps adversos* (Ed. 62, 2009), solament hi falta la precisió que es tracta de personatges amics de l'autor per a arrodonir una informació exhaustiva a propòsit del contingut. Però no tinc la intenció de donar tots els pèls i senyals d'aquesta nova incursió del crític i editor en els territoris del memorialisme; els lectors del *Quadern* ja han tingut l'oportunitat de llegir-ne una àmplia ressenya en un número anterior. Només insistiré en el fet que, tot tractant de retratar sis amics, Castellet acaba construint un singular retrat de si mateix. Es tracta, tanmateix, d'una circumstància ben natural. Ja ho sabem: qui fa literatura, ho vulga o no, s'hi retrata. Però el cas és que, sovint, alguns lectors o crítics manifesten el seu agraïment a l'escriptor que els amaga el jo fins al punt que solen trobar-hi una manifestació ben elogiada del pudor o de la humilitat. A Castellet, sempre se li

Si alguna cosa de pes es dedueix és l'esplèndid autoretrat que l'autor hi ha construït

han reconegut aquestes virtuts, i en el cas del seu darrer llibre amb més força encara. Raó de més per a insistir en el fet que si alguna cosa de pes es dedueix de la lectura d'aquest *Seductors, il·lustrats i visionaris* és precisament la de l'esplèndid autoretrat que l'autor hi ha construït. Crec, d'altra banda, que la posició marginal que l'autor-narrador hi adopta, exigida pel mateix guió del llibre, és amb certesa un reflex d'una actitud vital lloable, però també un recurs estètic que col·labora de manera decisiva en la impressió final que els sis personatges en temps adversos en són més aviat set, o millor encara, que aquests sis seductors, il·lustrats i visionaris existents gràcies al seté, que amb un *savoir faire* poc comú acaba de donar-los vida. Castellet, a més, no s'hi amaga en cap moment. És des de la memòria subjectiva des d'on

confessa que construeix els retrats (l'autoretrat inclòs). No és la seua voluntat fer cap reconstrucció històrica objectiva. I el lector ho agraeix, perquè el llibre creix, i m'atreveiria a dir que la prosa de Castellet també, en la mesura que s'allunya de la mera crònica històrica o cultural i s'endinsa en els territoris dels records personals i de la crònica vital, en la mesura que —i faig servir ara una distinció que Castellet empra en el retrat de Comín— deixa en segon terme el temps físic, la mera successió dels fets, i s'atreveix a descriure el temps personal, tant dels amics que retrata com el seu mateix. Fins i tot les anècdotes, ni són gratuïtes ni tenen la funció exclusiva de distraure o de provocar el somriure; hi apareixen en la mesura que pinten l'home, com ara aquella mosca de la fruita esclafada sobre "el front perllongat fins al clatell" de Dámaso Alonso sota la mirada estupefacta de Salvador Espriu, o la del Ferrater plorós perquè no havia sabut defensar el premi que Gombrowicz mereixia. I entendran vostès —l'espai, i no solament el temps, també ens limita— que no em puga estendre en el tret més important pel que fa a la meua argumentació. Parle dels moments en què l'autoretrat esdevé més notori, aquells en què confessa la seua natural tendència al distanciament del món, o els fragments en què posa punts i comes a les seues diferències amb Sacristán o Comín. I, sobretot, aquells altres en què confessió i reflexió van de bracet, amb llum potent, però sense les arestes d'una conceptualització desmesurada. Un exemple només: quan, a propòsit de *Teorema*, de Pasolini, i en conversa amb Comín, Castellet precisa que volia situar la qüestió de la seducció —que tantes vegades havia estat motiu de comentaris amb Ferrater, Gil de Biedma i Barral— enllà de l'encís social o de la capacitat seductora de la intel·ligència i que volia parlar-ne d'una altra de lligada al misteri o a dimensions mítiques i sacralitzades. Ja ho veiem: fins i tot els títols més descriptius juguen amb els lectors. No en són sis, sinó set els seductors que hi trobarem. Fins i tot el seté, el més amagat, és el més seductor de tots. I per això s'hi queda quasi sempre en segon terme, en aquell racó de la foto que no demana la mirada immediata de l'espectador, però que un endevina com un lloc privilegiat d'observació.

La lliçó de Bartleby

MANUEL BAIXAULI

De gran, m'agradaria ser dimissionari. Dimidir és una actitud noble, fascinant. I subversiva. No parle, és clar, d'aquells que dimiteixen per força, pressionats pels altres o per la justícia o per la salut, sinó dels dimissionaris imprevistos, absurds, gratuïts, els que abandonen un càrrec o una activitat de prestigi sense un motiu aparentment sòlid, perquè, senzillament, prefereixen no continuar-hi. M'atrauen, també, els eremites, els sants i els suïcides, els virtuoses de la renúncia. Un suïcida —un suïcida conscient, asenyat, com Sòcrates, no empès per desequilibris mentals—, un suïcida,

dic, és un dimissionari absolut. Un dimissionari és algú que té la força o la voluntat de dir "No": als diners, a la fama, als plaers o a la vida. I la voluntat és el que ens fa lliures. No és lliure qui fa allò que li demana el cos, sinó qui fa el que decideix, a consciència, fer, per damunt de la pressió d'aquells tirans que són els instints i la vanitat. Si hi ha un personatge paradigma de dimissionari, aquest és Bartleby. Aquest personatge, protagonista d'un dels millors relats de H. Melville i de la història de la literatura, prefigura, amb un segle d'antelació, Kafka i l'existencialisme. Bartleby, gris escrivent que un

dia, de sobte, decideix respondre, a qualsevol demanda del seu superior, amb un "preferiria no fer-ho". Una manera fina de dir "no". A partir d'aquest moment, la seua dimissió creix: deixa de treballar i ni tan sols es pren la pena d'abandonar l'oficina, on pernocta i hi roman també els dies festius, quiet, sense fer absolutament res. "Preferiria no fer-ho" és, malgrat l'elegància que té, una consigna subversiva, nihilista, emancipadora, més potent que una bomba. Si el gros dels ciutadans l'adoptarem depenent d'unes circumstàncies determinades, la societat faria un gir copernicà, i molts dels galls que diàriament ens perdonen la vida des de certes institucions o mitjans de comunicació potser haurien de fer un pensament. I si un dia, per exemple, decidirem no comprar? O si deixarem de treballar i de produir i ens limitarem, senzillament, a gau-

dir? O si desconnectarem per sempre els televisors?... Què ocorreria? El caos, al principi. I després? Hem vist què passa quan, durant unes hores, l'electricitat d'una metròpoli diu "preferiria no fer-ho". O quan ens afecta puntualment una vaga. Com aniria la cosa si, en comptes d'afectar-nos puntualment, o només unes hores, n'hi haguera per estona? Per més sòlids que semblen les institucions, els estats, les empreses o unes persones determinades, la realitat és que tot s'aguanta per un fil. Els individus i la societat depenem de múltiples factors no sempre controlables. Ho patim ara, per una minúscula esquerra en el món de les finances. Però els individus i la societat, per a bé o per a mal, depenem, també —i això s'oblida sovint— de la nostra voluntat, de la nostra possibilitat de ser lliures. Quin statu quo podria sostindre's davant d'un Bartleby col·lectiu?

